

УДК 351.713:330.131.7

Драган І.О.,
д.держ.упр., с.н.с.,
завідувач кафедру
адміністративного менеджменту
Академії муніципального управління;
Комаров О.В.,
головний державний інспектор
Державної фіскальної служби України

МЕХАНІЗМИ АДМІНІСТРУВАННЯ МИТНИХ РИЗИКІВ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕД

Анотація. У статті визначено зміст механізмів адміністрування митних ризиків в системі державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності та напрями їх подальшого удосконалення.

Ключові слова: ризик, митний ризик, управління митними ризиками, адміністрування митних ризиків, державне управління, державне регулювання

Драган І.А.,
д.гос.упр., с.н.с.,
заведуючий кафедрой
адміністративного менеджмента
Академії муніципального управління;
Комаров А.В.,
главный государственный инспектор
Государственной фискальной службы Украины

МЕХАНІЗМИ АДМІНІСТРИРОВАНИЯ ТАМОЖЕННЫХ РИСКОВ В СИСТЕМЕ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ВЭД

Аннотация. В статье определено содержание механизмов администрирования таможенных рисков в системе государственного регулирования внешнеэкономической деятельности, а также направления их усовершенствования.

Ключевые слова: риск, таможенный риск, управление таможенными рисками, администрирование таможенных рисков, государственное управление, государственное регулирование.

Dragan I.O.,
d.derzh.upr., ph.D.,
head of Department
administrative management
Academy of Municipal Management;
Komarov A.V.,
chief Inspector
State Fiscal Service of Ukraine

MECHANISMS OF RISK MANAGEMENT IN THE CUSTOMS REGULATION OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY

Annotation. Risk management is fundamental to effective customs operations. In an effort to achieve an appropriate balance between trade facilitation and regulatory control, customs administrations are generally abandoning their traditional, routine "gateway" checks and are now

applying the principles of risk management, with varying degrees of sophistication and success. State Fiscal Service of Ukraine should not be an exception.

Customs, like any other organization, needs to manage its risks. This requires the systematic application of management procedures designed to reduce those risks to ensure that its objectives are achieved as efficiently and effectively as possible. Such procedures include the identification, analysis, evaluation, treatment, monitoring, and review of risks that may affect the achievement of these objectives.

The more traditional procedures include physical border controls over the movement of goods and people consisting of documentary checks and physical inspections aimed at detecting illicit trade. The introduction of such controls constitutes a form of risk management, but not necessarily an effective or efficient one. This necessitates the introduction of new mechanisms of risk management in the customs regulation of foreign economic activity.

Recently, the increasing complexity, speed, and volume of international trade, fueled by the technological advances that have revolutionized global trading practices, have significantly affected the way customs authorities carry out their responsibilities. As a result, the State Fiscal Service of Ukraine should implement a more disciplined and structured approach to risk management.

Modern risk-based compliance management builds on several key foundations. These can be broadly grouped into four main categories – a country's legislative framework, and the administrative, risk management and technological frameworks adopted by Customs administrations. Collectively these four categories represent the key determinants of the manner in which cross-border flows may be expedited and the way Customs control may be exercised over such flows.

Effective risk management is central to modern customs operations, and provides the means to achieve an appropriate balance between trade facilitation and regulatory control. To manage risk effectively, the State Fiscal Service of Ukraine must gain a clear understanding of the nature of risks to the achievement of its objectives and devise practical mechanisms of mitigating the risks.

Keywords: risk, customs risk, managing risk in customs, customs risk management, state administration, state regulation.

Постановка проблеми. Під впливом та з урахуванням глобалізаційних, інтеграційних процесів й актуалізованих у даному контексті безпекових викликів сьогодення, зовнішньоекономічна та митна політика держав та їх об'єднань перебувають у постійній динаміці, трансформації та адаптації під нові мінливі ринково-економічні умови, що обумовлює необхідність оптимізації механізмів адміністрування митних ризиків в системі державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності та визначає постійну актуальність наукових досліджень з питань пошуку шляхів удосконалення управлінської діяльності в публічному секторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Попри наявність сьогодні достатньо значної кількості досліджень з питань управління ризиками, вагома частина з яких належить: Альгіну А.П., Вітлінському В.В., Гранатурову В.М., Бережнюку І.Г., Булані В.В., Десятнюк О.М., Джумурат О.В., Крисоваті К.В., Кулик Г.Ю., Останіну В.А., Пашку П.В., Пісному П.Я., Терещенку С.С. та ін., постає необхідність в удосконаленні механізмів адміністрування митних ризиків в системі державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Формування мети (постановка завдання). Метою даної статті є

обґрунтування теоретичних і прикладних положень щодо удосконалення механізмів адміністрування митних ризиків в системі державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Результати досліджень. Унікальність митниці серед інших урядових відомств полягає у тому, що вона не є ані суто внутрішньою, ані міжнародною агенцією. Утримуючи рівновагу на міждержавних кордонах, вона не лише виражає суверенітет нації [5], а й забезпечує захист від зовнішніх та внутрішніх загроз національним митним інтересам і безпеці шляхом реалізації виваженої державної митної політики та визначених стратегічних пріоритетів в галузі державної митної справи.

Одним із завдань, що вирішуються в рамках управління у митній системі, як елемента або підсистеми державного управління в цілому, є адміністрування митних ризиків в системі державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Дана задача не є ізольованою, відокремленою від більшості інших функцій управління. Постійна робота з попередження та мінімізації ризиків є невід'ємною складовою ефективного функціонування будь-якої організації, у тому числі держави як її специфічної суспільно-правової форми.

Ризик-менеджмент виступає відносно новим, сучасним та прогресивним напрямом у теорії та практиці управління організаціями. Ризикові ситуації можливі у будь-якій сфері суспільних, зокрема публічних, відносин. Управління ризиками чи то ризик-менеджмент сьогодні розглядається у науковому середовищі з кількох позицій, проте переважно визначається як певний процес впливу на керований об'єкт з метою мінімізації ризиків, зменшення шкоди, збитків, втрат тощо.

Управління розглядається як функція системи, що орієнтована на її адаптацію під мінливі умови зовнішнього середовища та досягнення визначених цілей організації з урахуванням відповідних факторів ризику. Як явище або як процес цілеспрямованого впливу керуючого суб'єкта на керований та підконтрольний об'єкт для забезпечення необхідного стану останнього, управління можливе лише за наявності відповідних чотирьох складових: об'єкта, суб'єкта, цілі управління та механізмів реалізації владного впливу, а за необхідності – примусу.

З точки зору адміністрування ризиків регулювання зовнішньоекономічної діяльності може розглядатись як складна багаторівнева система, що включає:

- наднаціональний чи глобальний рівень, що передбачає забезпечення колективної торгівельної безпеки на основі діяльності міжнародних установ й організацій, торговельно-економічних і політичних союзів й об'єднань, міжнародної стандартизації та універсалізації ризик-менеджменту, його методичного та методологічного забезпечення;

- національний рівень – макрорівень, в рамках якого забезпечується, зокрема уніфікація та імплементація міжнародних норм і стандартів, відповідно до яких встановлюються загальносистемні, ключові засади та положення, що

визначають механізми адміністрування митних ризиків с системі державного регулюють зовнішньоекономічної діяльності;

- рівень організації – операційний рівень, що передбачає наявність політики, стратегії, процедур, механізмів та методів управління організацією, спрямованих на забезпечення досягнення цілей її діяльності під впливом внутрішніх та зовнішніх підконтрольних і неконтрольованих ризик-факторів;

- рівень індивіда – особистісний мікрорівень, обумовлений наявністю людського фактору з урахуванням того, що особа як індивід може одночасно виступати і об'єктом, і суб'єктом ризик-менеджменту, а також інтермедіатором особистісних та суспільних ризиків.

Управління ризиками може діяти у будь-якій організації, – в ручному або автоматизованому режимі, починаючи від тактичних, і закінчуючи стратегічними питаннями, та може застосовуватись практично до будь-якої ситуації, пов'язаної з прийняттям рішень. Управління ризиками у будь-якій організації складається з чітко визначених заходів, які за їх послідовної реалізації підтримують кращий процес прийняття рішень через поглиблене розуміння ризиків та їх впливу [11]. Як і будь-яка інша організація, митні відомства мають управляти ризиками, що виникають у процесі їх діяльності.

Однак, управління ризиком можливе лише за умови, коли джерело ризику доступне для впливу з боку керуючого суб'єкта. Якщо природні ризики недоступні впливові і не залежать від владної волі керуючого суб'єкта, то і управляти ними не можливо. Відповідно, про управління можна умовно вести мову лише щодо опосередкованих людською діяльністю ризиків. Деякі автори вважають, що словосполучення «управління ризиком» не має змісту, що обумовлено неможливістю управління невизначеністю або ймовірністю настання випадкових подій та пов'язаних з ними збитків.

Наявність даної дилеми обумовлена особливостями дещо некоректного перекладу відповідної англомовної термінології з ризик-менеджменту, запозиченої вітчизняною науковою доктриною з прогресивнішої англомовної літератури та документації, а також частковим ігноруванням її специфіки. Зокрема, «risk management» повсякчас перекладається як «управління ризиками». Однак, яким чином можна управляти у принципі некерованими явищами, обставинами, подіями, процесами, ситуаціями тощо.

Для зручності в англійській мові замість складного визначення «управління з урахуванням ризику» традиційно використовують його аналог – ризик-менеджмент, що у перекладі трансформувалось в «управління ризиками» [1] та набуло широкого вжитку не лише в науці, а й у законодавстві. Тому використовуючи даний термін, слід враховувати, що це не лише безпосереднє управління ризиками, а керування організацією з урахуванням ризику, відповідний змістовно найбільш точний, коректний й ємкий, у відповідному контексті, аналог якому – адміністрування ризиків, що підкреслює державну правосуб'єктність управлінської діяльності.

Такий підхід відповідає й узгоджується з оновленим термінологічним словником серії міжнародних стандартів з управління ризиками ISO Guide 73:2009 [9], згідно з яким ризик-менеджмент визначено як скоординовані дії чи то діяльність щодо керівництва та управління організацією з урахуванням ризику. Разом з тим, у даному стандарті одночасно використовуються як поняття «risk management», так і «managing risk», де перше у загальному значенні відноситься до архітектури (принципи, система та процес) для ефективного управління ризиками, а друге – до застосування цієї архітектури відносно окремих ризиків.

Спираючись на свої знання, досвід та отримувану інформацію, митниці завжди застосовували процедури, спрямовані на виявлення протиправних дій, та прагнули там самим знизити свої ризики [5]. Неналежне врахування митних загроз приводить до негативних наслідків у вигляді незабезпечення національних митних інтересів держави. Пасивному ставленню до ризику приходять на зміну активні цілеспрямовані методи управління з урахуванням ризику – ризик-менеджмент, кінцева мета якого має відповідати цільовим функціям і завданням митної системи, визначеним законодавством з питань державної митної справи.

Стимулювання розвитку і вдосконаленням механізмів адміністрування митних ризиків, в тому числі за рахунок упровадження автоматизованих систем та інформаційно-телекомунікаційних технологій, забезпечує якісно новий рівень управління органами митного контролю з урахуванням усього спектру ризиків усіх несумлінних учасників митних правовідносин на всіх рівнях та напрямках митного адміністрування з одночасним забезпеченням принципу «сервісності» та досягнення розумного балансу між «спрощенням і сприянням» та «контролем і безпекою». Відповідно очевидною стає необхідність у постійній оптимізації системи інтелектуальних механізмів митного контролю.

Домінуюче у світовій практиці положення щодо основних завдань, які мають покладатися на митні відомства, зокрема «спрощення та контроль» або «спрощення через контроль», відповідає положенням Митного кодексу України [2], яким встановлено, що забезпечення правильного застосування, неухильного дотримання, запобігання невиконанню вимог законодавства України з питань державної митної справи та створення сприятливих умов для полегшення торгівлі, відноситься до основних завдань уповноважених на здійснення державної митної справи органів.

При цьому, форми та обсяги контролю, достатнього для забезпечення додержання законодавства з питань державної митної справи та міжнародних договорів України при митному оформленні, обираються на підставі результатів застосування системи управління ризиками, яка застосовується для визначення товарів, транспортних засобів, документів і осіб, які підлягають митному контролю, форм митного контролю, що застосовуються до таких товарів, транспортних засобів, документів і осіб, а також обсягу митного контролю.

Зазначене узгоджується і відповідає прийнятим Україною на себе міжнародним зобов'язанням, зокрема положенням Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур, відповідно до якої митний контроль обмежується мінімумом, необхідним для забезпечення дотримання митного законодавства, а при його застосуванні використовується система управління ризиками. Управління ризиками визначається [4] як базисний принцип сучасних методів митного контролю, який дозволяє оптимально використовувати ресурси митних органів, не зменшуючи при цьому ефективності митного контролю, та звільняє більшість учасників зовнішньоторгівельної діяльності від надмірних бюрократичних формальностей.

Управління ризиками не треба плутати з «оцінкою ризиків», яка складається з ряду технічних процесів, призначених для визначення і кількісного виміру окремих ризиків [11] та охоплює собою ідентифікацію, аналіз та порівняльну оцінку ризику, що відповідно визначаються [9] як взаємопов'язані процеси щодо: визначення, складення переліку та опису елементів ризику; дослідження природи і характеру ризику та визначення його рівня; порівняння результатів аналізу ризику з критеріями ризику для визначення його прийнятності.

Всесвітня митна організація, власне, визначає ризик-менеджмент [4, 11] як систематичне застосування процедур та методів управління, що забезпечують митні органи необхідною інформацією для вжиття відповідних заходів до переміщень чи окремих видів вантажів, які представляють ризик. Разом з тим, сьогодні ВМО охоплюючи обидва основні види ризику для митних адміністрацій – як потенційне недотримання митного законодавства, так і потенційну неспроможність забезпечити сприяння міжнародній торгівлі, розширює зміст ризик-менеджменту у митній справі та визначає його у Компендіумі з управління ризиками [7] як скоординовану діяльність адміністрацій з диригування та контролю ризиків.

Аналіз підходів до ризик-менеджменту в митних адміністраціях – членах ВМО виявив, що 83% охоплених дослідженням адміністрацій мають власні формальні визначення даного процесу, які тією чи іншою мірою узгоджуються з загальними підходами (табл. 1). Такі визначення мають певні відмінності, однак їм властиві і певні особливості та спільні ознаки. Більшість з них характеризується через систематичне здійснення процедур управління ризиками, зокрема, ідентифікації, оцінки та їх постійного моніторингу з метою більш ефективного та результативного виявлення ризиків й попередження порушень митного законодавства.

Отже, на підставі проведеного аналізу можемо зробити висновок, що визначення, наведені в нормативних актах різних країн та їх об'єднань, подібні і відображають загальноприйнятий підхід до митного ризик-менеджменту як безперервного та циклічного процесу, який передбачає аналіз, виявлення і оцінку ризику та вжиття відповідних заходів для мінімізації ризику на основі застосування відносно товарів і транспортних засобів додаткових форм чи

підвищеного обсягу митного контролю, а також подальші контроль і моніторинг результативності вжитих заходів для їх коригування. Сам ризик, як правило, пов'язується з порушенням положень митного законодавства.

Таблиця 1.

Нормативні підходи до митного ризик-менеджменту

Підхід	Визначення
Міжнародний підхід	Скоординована діяльність адміністрацій з диригування та контролю ризиків [7, 12] Систематичне застосування процедур управління і практики, які надають митному органу необхідну інформацію для вивчення переміщень або партій товарів, які становлять ризик [4]
Європейський підхід	Техніка для систематичного виявлення та вжиття всіх заходів, необхідних для обмеження ймовірності виникнення ризиків – можливості того, що щось перешкоджатиме застосуванню заходів Співтовариства або національних заходів відносно митних процедур щодо товарів [10, 8]
Євразійський підхід	Систематична робота з розробки і практичної реалізації заходів з попередження та мінімізації ризиків, оцінки ефективності їх застосування, а також контролю за здійсненням митних операцій, що передбачає безперервне поновлення, аналіз і перегляд наявної у митних органах інформації [6]
Вітчизняний підхід	Робота органів доходів і зборів з аналізу ризиків, виявлення та оцінки ризиків, розроблення та практичної реалізації заходів, спрямованих на мінімізацію ризиків, оцінки ефективності та контролю застосування цих заходів [2] Систематична робота з розроблення та практичної реалізації заходів запобігання і мінімізації ризиків, методики оцінки ефективності їх застосування, а також контролю за застосуванням митних процедур, яка передбачає безперервне оновлення, аналіз і перегляд наявної у митних органах інформації [3]

Свідомо ігноруючи позитивний аспект цілеспрямованої ризикової діяльності, направленої на досягнення вигоди, прибутку, якими оперують у першу чергу саме економічні теорії і моделі управління організаціями, пропонуємо авторський підхід до визначення поняття «митний ризик» як загрози порушення норм митного та відповідних галузей національного і міжнародного законодавства (податкового, валютного, господарського, адміністративного, кримінального тощо), які регулюють пов'язані з митними правовідносини, а також порушення нормальних і безпечних умов

функціонування уповноважених на здійснення державної митної справи органів, інших державних і суспільних інститутів й інституцій.

Відповідно до такого підходу визначаємо адміністрування митних ризиків як процес реалізації компетентними суб'єктами ризик-орієнтованої стратегії, пов'язаний з забезпеченням прийняття ефективних управлінських рішень, спрямованих на адекватне ступеню небезпек регулювання ризикової ситуації в галузі державної митної справи. Адміністрування ризиків слід розглядати не у вигляді певного окремого, самостійного напрямку роботи, а як невід'ємну частину митного адміністрування в цілому, що передбачає управління не окремими ризиками, а системою ризиків у цілому.

У контексті зазначеного механізми митного адміністрування, засновані на управлінні ризиками, тобто механізми адміністрування митних ризиків розглядаємо у вигляді упорядкованої сукупності чи то системи елементів, об'єднаних внутрішніми і зовнішніми організаційно-правовими зв'язками, що у своїй єдності забезпечують адміністрування митних ризиків в системі державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Традиційні процедури включають фізичний контроль за переміщенням осіб, товарів і транспортних засобів через митний кордон, здійснюваний у формі перевірок документів і фізичного огляду з метою виявлення контрабанди та порушення митних правил. Такий контроль являє собою одну з форм ризик-менеджменту, втім, не обов'язково ефективну та продуктивну. Останнім часом збільшення складності, швидкості і обсягу міжнародної торгівлі, активізоване технологічними досягненнями, що революціонізували світову комерційну практику, справило вагомий вплив на способи виконання митницями своїх обов'язків. Як наслідок митні адміністрації стали вводити суворіший і більш структурований підхід, заснований на управлінні ризиками [5].

Наразі управління у митній галузі можна визначити як кризис-менеджмент, оскільки основні зусилля концентруються на вирішенні нагальних, гострих проблем. Вимоги до системи аналізу та управління митними ризиками переважно розглядаються у контексті розбудови автоматизованої системи відбору суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та конкретних операцій для визначення форм та обсягу митного контролю відносно них. При цьому ігнорується той факт, що така система автоматичного відбору виступає лише одним з засобів митного адміністрування.

Зазначеним обумовлена необхідність удосконалення інтелектуальних механізмів адміністрування митних ризиків в системі державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, зокрема механізмів дистанційного контролю за дотриманням режиму законності, а також удосконалення програмно-інформаційного забезпечення управління ризиками службової діяльності посадових осіб, уповноважених на здійснення державної митної справи, що визначаємо одним з основних напрямів забезпечення внутрішньовідомчого контролю і безпеки.

Механізм дистанційного контролю за дотриманням режиму законності в системі державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності передбачає наявність двох базових підсистем: системи віддаленого відеоспостереження та системи захисту транзитних переміщень, а також інші системоутворюючі компоненти, комплексна реалізація яких системою оперативного-аналітичних центрів митного спостереження та відповідною підтримуючою інфраструктурою забезпечує здійснення дистанційного опосередкованого контролю і моніторингу, а також управління об'єктами митної інфраструктури та вантажопотоками з використанням відповідних технічних засобів.

Висновки. Сучасний стан розвитку інформаційно-телекомунікаційних технологій забезпечує можливість здійснення не лише безпосереднього контролю за дотриманням вимог законодавства з питань державної митної справи під час виконання митних формальностей у пунктах пропуску через митний кордон, а й забезпечує засобами проведення опосередкованої контрольно-наглядової діяльності за переміщенням товарів і транспортних засобів в межах митної території, а також проведення оцінки поточного стану об'єктів митної інфраструктури й управління ними і вантажопотоками для цілей виявлення, аналізу і мінімізації відповідних ризиків.

Список використаних джерел

1. Джумурат О.В. Етапи реалізації ризик-менеджменту/ О.В. Джумурат // Митна безпека. Серія «Економіка». – 2010. – № 1. – С.70-77
2. Митний кодекс України [Електронний ресурс] : закон України [прийнято Верховною Радою України 13.03.2012 № 4495-VI]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
3. Про затвердження Концепції створення, упровадження і розвитку системи аналізу та керування ризиками та Положення про систему аналізу й селекції факторів ризику при визначенні окремих форм митного контролю [Електронний ресурс] : наказ [видано Держмитслужбою України 27.05.2005 № 435]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0435342-05>
4. Руководства к главе 6 Генерального приложения Киотской конвенции. Таможенный контроль [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.carecprogram.org/uploads/events/2004/Risk-Management-Workshop/009_101_213_Kyoto-Convention-Ch6-Customs-Control-ru.pdf
5. Руководство по модернизации таможенной службы / Под ред. Люка де Вульфа, Хосе Б.Сокола; Пер. с англ. – Издательство «Весь Мир», 2007 – 328 с.
6. Таможенный кодекс Таможенного союза (приложение к Договору о Таможенном кодексе Таможенного союза, принятому Решением Межгосударственного Совета ЕврАзЭС на уровне глав государств от 27.11.2009 № 17) // Собрание законодательства РФ. – 13.12.2010. – № 50. – Ст. 6615
7. Customs Risk Management Compendium [Електронний ресурс]. – World Customs Organization. – Режим доступу: <http://www.wcoomd.org>
8. Doc. TAXUD/629/2000-Final. Standard Risk Management Framework (Standardised Framework for Risk Management in the Customs Administrations of the EU), Brussels, November 2002
9. ISO Guide 73:2009. Risk management – Vocabulary – Guidelines for use in standards [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iso.org>

10. Regulation (EC) № 450/2008 of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 laying down the Community Customs Code (Modernised Customs Code) // OJ L 145, 04.06.2008
11. Risk Management guide [Електронний ресурс]. – World Customs Organization. – Режим доступу: <http://www.wcoomd.org>
12. WCO Glossary of international customs terms [Електронний ресурс]. – World Customs Organization. – Режим доступу: <http://www.wcoomd.org>

References:

1. Dzhumurat O.V. (2010), “Stages of risk management”, *Mytna bezpeka*, vol. 1, pp. 70–77
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Law of Ukraine “The Customs Code of Ukraine”, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (Accessed 10 September 2014)
3. State Customs Service of Ukraine (2005), The order of the State Customs Service of Ukraine “On approval of the Concept of creation, introduction and development of the risk management system and the Regulations about the analysis system and selection of risks factors during determining separate forms of customs control”, available at: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0435342-05> (Accessed 10 September 2014)
4. WCO (2000), International Convention on the Simplification and Harmonization of Customs Procedures (Revised Kyoto Convention). General Annex, Chapter 6, Guidelines on Customs Controls
5. Customs Modernization Handbook / Editors: Luc De Wulf and Jose BI Sokol: The Word Bank, 2004
6. Customs Code of the Customs Union (2010), “Decision of the EurAsEC Interstate Council at the heads of states' level of November 27, 2009, № 17”, *Sobranie zakonodatel'stva RF*, vol. 50, art. 6615
7. WCO Customs Risk Management Compendium, available at: <http://www.wcoomd.org> (Accessed 10 September 2014)
8. Doc. TAXUD/629/2000-Final (2002), Standard Risk Management Framework
9. International Organization for Standardization (2009), ISO Guide 73:2009: Risk management – Vocabulary – Guidelines for use in standards
10. Regulation (EC) № 450/2008 of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 laying down the Community Customs Code (Modernised Customs Code) // OJ L 145, 04.06.2008
11. WCO (2003), Risk Management guide, available at: <http://www.wcoomd.org> (Accessed 10 September 2014)
12. WCO (2013), Glossary of international customs terms, available at: <http://www.wcoomd.org> (Accessed 10 September 2014)

Рецензент: Дацій Н.В., д.держ.упр., професор

УДК 35

Кураташвили Альфред Анзорович

Доктор экономических, философских и юридических наук, профессор в области общественных наук, Full профессор Грузинского технического университета в области Публичного права, Заведующий отделом экономической теории Института экономики П.Гугушвили Тбилисского государственного университета имени Ив.Джавахишвили, Основатель и Главный редактор Международного научного журнала «Прогресс» и Международного научного журнала «Проблемы Юриспруденции», Президент Международной Академии Социально-Экономических наук, Президент Международной Академии Политического менеджмента,